

Dass

NOT

+

56 53

DE
BONIS ANGELIS
DEI FILIIS
COMMENTATIO.
PROGRAMMA
S. ARCHANGELI MICHAELIS
FESTO
A. R. S. M D C C L X I V.
IN
ACADEMIA IVLIA CAROLINA
P. P.
HELMSTADII
TYPIS VID. F. D. SCHNORRII
ACAD, TYPOGR.

ACADEMIAE IVLIAE CAROLINAE

VICE-RECTOR

ET

SENATVS ACADEMICVS

CIVIBVS ACADEMICIS

S. P. D.

Bene multae in sacris litteris occurrunt bonorum angelorum denominationes; quae, cum partim ab essentia et natura, partim ab officio et munere illorum desumtae sint, nostrae eorundem cognitioni egregie inserviunt, adeoque in illo doctrinae christianae capite, quod de bonis angelis praecipit, locum forte principem obtinent. Scilicet, post ipsam illam generalem frequentissimamque angelorum, h. e. missorum, vel legatorum, denominationem, quam a ministerio, quod Deo ableganti illos praestant, sortiti sunt, Dan. VII, 10. Hebr. I, 14. quamque non solum cum malis angelis communem habent, Matth. XXV, 41. sed et quibusvis legatis aliis, vel Dei, ut Filio Dei, Gen. XVI, 7. 13. Ex. XIX, 3. 20. XXIII, 20. 21. coll. Act. VII, 38. Hebr. III, 1. sacris doctoribus, Hag. I, 13. Mal. II, 7. III, 1. Matth. XI, 10. Apoc. I, 20. immo ipsis rebus inanimatoris, Pf. LXXXIX, 49. 50. vel hominum, Gen. XXXII, 4.

A 2

Num.

Num. XX, 14. Jos. VI, 17. 25. Luc. VII, 24. IX, 52. Jac. II, 25. modo absolute angeli dicti, Gen. XIX, 1. 15. Matth. XIII, 39. 49. Jo. XII, 29. Hebr. XII, 22. XIII, 2. modo restrictive, angeli Dei, vel Domini, Gen. XXXII, 2. Matth. I, 20. Luc. XV, 10. angeli potentiae Dei, II. Thef. I, 7. angeli coelorum, vel qui in coelis sunt, Matth. XXIV, 36. Marc. XII, 25. angeli sancti, Matth. XXV. 31. coll. Dan. VIII, 13. Iob. XV, 15. IV, 18. angeli electi, I. Tim. V, 21. coll. Col. III, 12. angeli boni, Tob. V, 21. et angeli lucis, II. Cor. XI, 14. dicuntur praeterea venti et spiritus, Pf. CIV, 4. Hebr. I, 7. Cherubim, Gen. III, 24. coll. Hebr. IX, 5. Sera- phim, Jes. VI, 2. flammae ignis, Hebr. I, 7. stellae ma- turae, Job. XXXIIX, 7. exercitus coeli, vel Dei, Gen. XXXII. 3. I. Reg. XXII, 19. Luc. II, 13. currus Dei, Pf. LXIIX, 18. coll. II. Reg. VI, 17. ministri et servi Dei, Pf. CIII. 21. CIV, 4. Iob. IV, 18. heroes robore, Pf. CIII, 20. coll. Ap. V, 2. et vigiles, Dan. IV, 10. ut plures denomi- nationes incertas, e. g. cum Matth. VI, 26. coll. c. XIII, 4. 19. aves coeli appellari existimantur, non attingamus. Restat tamen adhuc denominatio filiorum Dei, non mi- nus certa quam foecunda, eaque digna nobis visa, quam in hac Commentatione, S. Archangeli Michaelis festo praemittenda, non attingeremus saltem, sed ex instituto uberiusque ita excuteremus, ut primo homonymia deno- minationis illius; secundo loca Scripturae, quibus, ex- clusis quidem malis angelis, bonis angelis tribuitur; ter- tio rationes denominationis; et quarto denique usus hu- ius argumenti, Vobis, Cives perdilecti, sufficienter inno- tescant. Ipse autem ille Angelus increatus faciei Dei, in quo est nomen Dei, immo ipsa Dei facies, idemque Angelus foederis, et Interpres, unicus ex millibus, in- dicans homini rectitudinem suam, Jes. LXIII, 9. Ex. XXIII, 21. XXXIII, 14. 15. Mal. III, 1. Iob. XXXIII, 23. coll. Io. I, 18. ad-

v
18. adsit nobis, et per Hodegum suum, Spiritum Sanctum, ducat nos in omnem veritatem!

Filiorum Dei composita denominatio, pro multifario, cui vel simplex filii nomen in sacris subiacer, usu, diversis diversimode competit. Quemadmodum enim relativum illud patris nomen, non solum proprie genitorem, tam immediatum quam mediatum, notat, Gen. XXII, 7. XXVIII, 13. sed et improprie quemvis auctorem, productorem, causamque efficientem, Gen. IV, 20. 21. Iob. XXXVIII, 28. Jo. VIII, 44. exemplar qualitatis praecipuum, istam qualitatem maxime possidens, II. Cor. I, 3. Iac. I, 17. Rom. IV, 11. 12. 16. 18. evergetam benevole affectum, Job. XXIX, 16. coll. c. XXXI, 16. seq. doctorem, I. Sam. X, 11. 12. II. Reg. II, 12. procuratorem et gubernatorem, Gen. XLV, 8. dominum et principem, II. Reg. V, 13. I. Sam. XXIV, 12. Ies. XXII, 21. immo in genere artius cum aliquo coniunctum, Job. XVII, 14. sic simili ratione filii nomen, tum proprie natum immediatum et mediatum, cuiuscunque sexus et generis, ne bestiis quidem exceptis, significat, Gen. IV, 25. XXIX, 5. III, 16. XLIX, 11. tum improprie, ab aliquo productum et effectum, Gen. XLIX, 22. Job. V, 7. rei alicui maxime deditum, vel ab ea quasi possessum, Luc. XVI, 8. Eph. V, 6. beneficiarium, quibuscunque, cum primis parentum, beneficiis affectum, Ex. II, 9. 10. Act. VII, 21. Hebr. XI, 24. coll. I. Reg. XI, 19. 20. discipulum, I. Reg. XX, 35. Prov. I, 8. Matth. XI, 19. alicuius gubernationi vel imperio subiectum, Gen. XLIII, 29. Ios. VII, 19. I. Sam. XXIV, 17. et in genere ad aliquid quocunque modo pertinens, vel cum illo artius coniunctum, sive loco, Iob. XLI, 20. Jer. II, 16. Matth. XXIII, 15. sive tempore, Gen. XVII, 1. Ion. IV, 10. sive alia ratione, ut quum quis filius eius

rei dicitur quam consequitur, Jo. XVII, 12. Rom. IX, 8. Eph. II, 3. II. Petr. II, 14. Atqui filii Dei denominatio relationem quandam ad Deum infert, pro cuius diversitate his illisque in Sacra Scriptura diversimode tribuitur. Sensus quidem proprio, strictissimo et eminentissimo, solus ac totus ille Θεὸς ὁ υἱός, Iesus Christus, Filius Dei dicitur, ob prorsus singularem ipsius ad Deum Patrem relationem, propter quam etiam Filius Dei proprius, Rom. VIII, 32. coll. Io. V, 18. unigenitus, in sinu Patris existens, Jo. I, 18. III, 16. coll. Num. XI, 12. Prov. VIII, 30. primogenitus, Hebr. I, 6. Col. I, 15. 18. immo simpliciter Filius, Ies. IX, 5. vel cum Articulo emphatico Filius ille, Jo. III, 35. 36. cognominatur; ac quidem non solum quoad divinam naturam, qua per aeternam generationem eandem cum Patre essentiam, secum ab illo communicatam, possidet, Pf. II, 7. Hebr. I, 3. II. Cor. IV, 4. sed et quoad humanam, ob personalem huius cum divina unionem, Luc. I, 32. 35. Jo. XIV, 9. Rom. I, 4. Phil. II, 9. sq. cuius arctissimae relationis consequens est, quod Pater ut Pater erga Filium, atque Filius ut Filius erga Patrem se gerat, Hebr. I, 3. coll. Jo. XIX, 26. 27. dum Pater hunc suum Filium cognoscit, Jo. X, 15. amat, c. III, 35. honorat et glorificat, c. VIII, 54. II. Petr. I, 16. 17. si omnia ostendit quae ipsemet facit, Jo. V, 20. omnia quae habet cum eo communicat, c. XVI, 15. XVII, 10. omnia in manum eius dedit, c. III, 35. omne iudicium ei dedit, c. V, 22. eum non solum relinquit, sed cum eo est, c. VIII, 29. XVI, 32. eum docet, c. VIII, 28. omniumque haeredem constituit, Hebr. I, 2. Filius vero vicissim Patrem cognoscit, Jo. VIII, 55. compellat, Pf. LXXXIX, 27. Matth. XXVI, 39. coll. Rom. VIII, 15. amat, Jo. XIV, 31. honorat, c. VIII, 49. ei servit, Ies. LII, 13. coll. Mat. III, 17. nihil potest facere a se ipso, nisi quod

vide-

viderit Patrem facientem, quaecumque Pater fecerit, similiter faciens, Jo. V, 19. coll. c. VIII, 39. X, 37. 38. verbum Patris servat, sicut praecepit sibi Pater faciens, c. VIII, 55. XIV. 31. et quae sunt alia, vel officia, vel privilegia competentia, quorum plurima ipsemet Servator ex filiatione sua derivavit. Atque de eodem Dei Filio, eodem illo sensu, divus Paulus Hebr. I, 4. 5. coll. c. II, 2. 3. scripsit: *tanto melior factus vel ipsis angelis, quanto excellentius (διαδοξότερον magis differens) prae illis haereditavit nomen.* Cui enim angelorum unquam dixit: *filius meus tu es, ego hodie genui te?* nequam hinc asserens, denominationem istam nullo plane sensu bonis angelis aliisque competere. Nimirum, sensu improprio, latiore et inferiore, res creatae etiam Dei filii dicuntur. Ipsaemet res creatae inanimatae et irrationales, veluti relatione originis, dependentiae, et subiectionis, cum Deo, ipsarum causa efficiente, conservatore, gubernatore et domino, remotissime coniunctae, remotissime quoque Dei filii sunt. Certe ratione totius rerum contingentium ambitus, qua pater, amplissimi, Deo paternitas adscribitur, Eph. III, 15. I. Cor. VIII, 6. coll. Neh. IX, 6. Col I, 16. 17. Matth. VI, 26. 30. I. Cor. IX, 9. si vel maxime res inanimatae et irrationales haud explicite Dei filii dicuntur. Attamen ita et dicuntur res creatae animatae et rationales, homines, cum Deo propius coniuncti, ne exceptis quidem ipsis impiis, alioquin diaboli et mundi filiis, Jo. VIII, 44. I. Jo. III, 10. Luc. XVI, 8. Enimvero, quoad hos, iudem non tantum cum rebus inanimatis ac irrationalibus relationem istam ad Deum communem habent, immo illas hac relatione ex parte adhuc superant, tanquam speciali Dei providentia fruenter, et non tam dominio quam imperio Dei subditi, verum etiam gaudent relatione accessoria similitudinis et convenientiae, ob imaginem divi-

nam

nam, cuius, licet maximam partem amissae, varias tamen, qua corpus et animam, adhuc prae se ferunt reliquias, et quae in rebus inanimatis ac irrationalibus saltem longissime minor conspicitur; ne quid de eo iam dicamus, quod, licet indigni, Luc. XV, 19. dummodo voluerint, per regenerationem genuinae illius filiarionis semper fieri possint participes, coll. Gen. VI, 2. 4. ubi Sethitae, contradistincti Kaiinitis, iique minus probi, filii Dei dicuntur, cum c. IV, 26. Ies. XLIV, 5. item Gen. IX, 6. Mal. I, 6. II, 10. Matth. V, 45. Act. XVII, 28. Io. I, 12. Interim omnium maxime et frequentissime, filiorum Dei nomine, quasi quodam novo et excellentissimo nomine, Ap. II, 17. I. Jo. III, 1. Ies. LVI, 5. I. Sam. XVIII, 23. veniunt pii homines, cuiuscunque sexus, et novae inprimis oeconomiae, cum Deo, quantum humanitatis limites permittunt, relatione iuncti arctissima, Gal. III, 26. Rom. VIII, 14. I. Jo. III, 2. II. Cor. VI, 18. Hi scilicet non modo a Deo, qua totius universi creatore et conservatore, improprie sunt geniti, sed et ab eodem, qua vitae hominum spiritualis auctore, secundum ipsius imaginem regeniti, Jac. I, 18. Col. III, 10. Eph. IV, 24. coll. Gen. V, 3. Hinc ipse Deus hos suos filios sibi simillimos accuratissime cognoscit, II. Tim. II, 19. Jo. X, 14. coll. Matth. VII, 23. eos nomine suo vocat, Ies. XLIII, 1. coll. c. XL, 26. Jo. X, 3. renerrime amat, c. XIV, 23. XVI, 27. idque demonstrat, miserendo, Ps. CIII, 13. Ies. XLIX, 15. 16. parcendo, Mal. III, 17. corrigendo, Hebr. XII, 5-10. docendo, Ies. XLIX, 17. Jo. VI, 45. coll. Deut. IV, 10. admonendo et adhortando, II. Cor. V, 20. I. Cor. IV, 14. I. Thes. II, 11. consolando, Ies. LXVI, 13. II. Thes. II, 16. 17. honorando, Jo. XII, 26. sustentando, Ps. XXXIII, 18. 19. Matth. VI, 25. 26. 28. 30. protegendo, Jo. X, 29. Matth. XXIII, 37. et quae sunt aliae paterni immo materni

ni amoris demonstrationes, ad providentiam Dei specialissimam, qua pii privative fruuntur, pertinentes. Pii vero homines, tanquam filii, partim Deo patri suo, vicissim ab ipsis cognito, 1. Jo. II, 13. 14. Io. X, 14. maxime dediti, quaevis officia filialia praestant, ut compellationis, amoris, venerationis, timoris, confidentiae, obedientiae, imitationis, et servitii, Rom. VIII, 15. Pf. XVIII, 2. Dan. III, 17. Apoc. XIX, 5. 1. Petr. I, 14. Eph. V, 1. VI, 7. coll. Phil. II, 22. partim liberum ad Deum patrem habent accessum, eoque familiarissime utuntur, Rom. V, 2. Eph. II, 18. III, 12. Hebr. IV, 16. X, 22. partim denique, tum, quoad hanc vitam, quovis Dei peculio bonoque legitime uti, et quodvis beneficium a Deo sibi expetere possunt, I. Cor. III, 21. sq. VIII, 9. Ap. II, 26. Matth. VII, 9-11. Luc. XI, 11-13. tum, quoad futuram, thesauri instar repositi haereditarisque, expectant plenissimam Dei, omniumque quae eius sunt, fruitionem, quae summum filialis illius dignitatis gradum constituet, Rom. VIII, 17. 19. 1. Jo. III, 2. coll. II. Cor. XII, 14. Atque hos Dei filios, eosdemque *οικονομους* fratres specialissimos, Jo. XX, 17. Hebr. II, 11, 12. fideles scilicet novae oeconomiae, typice in vetere oeconomia praefigurarunt Judaei, et ipsi, more orientali, apud quos filii a patre nominabantur, filii Dei nominati, licet gradu exiliore, Ex. IV, 22. 23. Deut. XIV, 1. Jer. XXXI, 9. Matth. XV, 26. Involvit nempe ista peculiaris Judaeorum ad Deum relatio, tum maxime quidem, varias praerogativas externas, quibus illi ab omnibus reliquis veteris oeconomiae populis distincti fuerunt, quum Deus hos filios adoptivos et foederatos singulari amore, communione, cura, moderamine et tutamine dignatus est, ipsa terra Canaan haereditariae instar portionis eis donata, Deut. VII, 6. Pf. CXLVII, 20. Rom. IX, 4. 5. Deut. XXXII, 6. 9. sq. Jes. I, 2. XLVI, 3.

B

4. Jer.

4. Jer. XXXI, 20. Hof XI, 1. tum vero etiam, praerogativas magis internas, externarum illarum collatione simul intentas, et ad internam propiorem cum Deo coniunctionem pertinentes; quibus tamen posterioribus pii saltem Iudaei veteris oeconomiae fructi sunt; ipsique multo minus quam quicumque novae oeconomiae fideles, Rom. VIII, 15. Gal. III, 23-29. IV, 1-7. Tandem denuo, inter ipsos illos Iudaeos, speciatim magistratus inferiores, a supremo Domino Deo constituti, filiorum Dei titulo insigniti sunt; cum quo convenit, quod iidem, licet *μη υἱοὶ αὐτοῦ εἶναι θεοῦ*, Gal. IV, 8. vel Dii ipsi nominentur; perinde ut apud gentes personae principes, et summis honoribus virtutibusque conspicuae, Pf. LXXXII, 6. i. Ex. XXI, 6. XXII, 7. 8. 27. Jo. X, 34. 35. Act. XXIII, 5. coll. i. Cor. VIII, 5. Nimirum magistratus illi, praeter relationem istam communem, peculiari quadam originis et dependentiae relatione cum Deo adhuc iuncti erant, nec non peculiari similitudinis et convenientiae relatione, tanquam variis suis praerogativis, ac maxime quidem dominio, imaginem Dei prae se ferentes, atque ut Dei haeredes et vicarii in terra habendi et honorandi; ne plura brevitatis studiosi addamus, Rom. XIII, 1. seq. coll. Gen. I, 26, 27. i. Cor. XI, 7.

Anne vero etiam boni angeli honorifico filiorum Dei titulo in sacris litteris condecorantur? Ita sane est. Fuerunt quidem qui, vel ex sinistra loci illius Hebr. I, 4. 5. interpretatione, vel ex aliis rationibus hoc negarunt, vel in dubium saltem vocarunt. At nos ex quatuor locorum bibliorum tenore et contextu probabimus, in his ipsis bonos angelos non minus Dei filios vocari, quam in aliis, ut Pf. VIII, 6. coll. Hebr. II, 7. Pf. XCVII, 7. coll. Hebr. I, 6. Dii vocantur; praemisso uno loco, in quo Deus relative angelorum pater dicitur. Exstat hic locus Hebr. XII, 9. ubi

ubi Deo nomen patris spirituum ab Apostolo tributum legimus. Iam Deus est pater, vel auctor, non solum spirituum omnis carnis, seu animarum, Num. XVI, 22. XXVII, 16. sed et reliquorum spirituum, adeoque angelorum, qui aeque ac animae πνεύματα dicuntur, Hebr. I, 14. Luc. X, 20. 1. Cor. V, 5. VII 34. Nec est quod vel Deum, patribus carnis nostrae in contextu oppositum, saltem animarum patrem h. l. dici existimemus, quum Apostolus, hoc innuens, τῷ τῷ πνεύματος ἡμῶν πατρί analogice scripssisset, nec plurali, eoque illimitato, usus esset; vel quod patrem spirituum pro patre spirituali accipiamus, quum hanc explicationem analogia contextus numerosque multitudinis aegre admittant. Sunt ergo h. l. spiritus, quicumque spiritus, adeoque et angeli. Sicuti autem Deus est angelorum honorum pater, ita hi sunt ipsius filii; idque nunc ex quatuor locis aliis probabimus. Primus horum esto Iob. I, 6. ex fontium versione ita se habens: *et factum est quaedam die, et venerunt filii Dei ad sistendum se apud Dominum, et venit etiam Satanas in medium eorum;* quae totidem verbis repetuntur c. II, 1. nisi quod hic in fine ex praecedentibus addatur: *ad sistendum se apud Dominum,* unde eadem verba et illic in fine addiderunt Chald. (sec. Ed. Reg. ex qua tantum in Vers. Lat. Ed. Polygl. Angl. irrepsērunt) Syr. et Ar. Interpretes. Utrobique filii Dei sunt boni angeli; consentientibus non solum optimis quibusque Interpretibus recentioribus, sed et nonnullis veteribus; siquidem ipse ille Chaldaeus pro filiis Dei substituit: *tavmae* (seu *catervae angelorum*, LXX vero et Armenus: *angeli Dei*. Atque rationes illius interpretationis haec sunt. Primo, illis Dei filiis, qui ad sistendum se apud dominum convenerunt, opponitur Satanas, qui licet ab illis diversas, modo tamen illorum praesentiae et congregationi con-

formi, inter eosdem apparuit. Iam vero hic Satanas non fuit homo quidam inimicus, quamvis nomen Satanae, *adversarium* significans, de eiusmodi homine nonnunquam adhibeatur, 1 Reg. XI, 23, 25. 1 Sam. XXVIII, 4. II. Sam. XIX, 23. Matth. XVI, 23. sed malus quidam angelus, nomine malis istis spiritibus communi Satanas dictus, Matth. XII, 26. Marc. III, 23. vel potius iste malorum angelorum omnium princeps, idemque, aequae ac illi, Dei hominumque adversarius infensissimus, qui frequentissime et antonomastice Satanas dicitur, maxime ubi de uno tantum Satana agitur, nominique Articulus praefigitur, ut h. l. et Marc. I, 13. Luc. XXII, 3. Zach. II, 1. 2. Idemque hic nominis sui mensuram omnino implevit, tum in ipsa sua appropinquatione ad Deum, quippe cuius finis ultimus erat, ut Deo et Iobo adversaretur, tum in colloquio cum Deo habito, tum maxime in operationibus infestissimis, finito colloquio peractis, et ira quidem comparatis, ut in hominem quendam vix ac ne vix quidem, in Satanam autem istum optime cadant, Iob. II, 7. coll. Luc. XIII, 11. 16. Act. X, 38. Atque, si Satanas, ita dictus, fuit malus quidam angelus, vel potius malorum angelorum princeps; analogice huic oppositi Dei filii fuerunt boni angeli. Secundo, conventus ille filiorum Dei non potuit esse conventus humanus, piorum etiam hominum; partim, quia hoc supponeret immediatam Dei cum hominibus in horum congregationibus sacris occupationem, antea inusitatam, et hoc casu non probandam; partim, quia Satanas vel piorum congregationibus eo modo, quo huic congregationi interfuit, non interesse consuevit; partim, quia Iobus eiusque pii amici congregationi illi non interfuerunt, ceu vel exinde patet, quod congregationis eiusdem frequentia, passiones scilicet Iobae inde ortae, omnibus illis

illis plane ex improvise acciderint, c. I, 14. seq. C. II, n. Atqui illi filii Dei fuerunt boni-angeli, qui coniunctim et solemniter quodam modo convenerunt, promptissimum libentissimumque cultum et ministerium Deo significaturi, more ministrorum humanorum, qui dominis suis se sistunt, iussa nova post relationem pristinatorum perfectorum expectantes, Dan. VII, 10. Luc. I, 19. Ap. VII, n. coll. 1 Reg. X, 8. Alter illorum locorum esto Job. XXXVIII, 7. ubi legimus: *cum caverent una stellae matutinae, et iubilarent omnes filii Dei.* Per filios Dei etiam h. l. nobiscum bonos angelos intelligunt tam recentiores quam veteres Interpretes; dum, quoad hos, Chaldaeus pro filiis Dei iterum posuit *catervae angelorum*, LXX et Arm. *angeli mei*, nec non Syr. et Ar. qui supra ad literam verterant, *filiis angelorum.* Nempe, in posteriore dicti nostri membro epexegetico, iidem boni angeli Dei filii dicuntur, qui in priore dicebantur stellae matutinae, propter gloriam suam, qua, ut stellae sub auroram mundi creatae, iam tum fulgebant quum oriententur, 1 Cor. XV, 41. Dan. XII, 3. et propter quam alibi quoque tam nomina quam effectus stelliferi et igniferi ipsis tribuuntur, Ies. VI, 2. Ps. CIV, 4. Dan. VII, 10. Luc. II, 9. 13. Act. XII, 7. coll. Ies. XIV, 12. Num. XXIV, 17. II. Petr. I, 19. Ap. XXII, 16. Arque de his bonis angelis ipse Deus h. l. praedicat concentum et iubilum, quantum tanquam proximi et soli spectatores gloriae divinae, in creationis opere se manifestantis, Deum creatorem coniunctim laudarunt et celebrarunt; qualis eorundem participatio in gloria Dei, quoad huius opera in regno naturae et gratiae gloriosissima, passim quoque alibi indigitatur, Ps. CIII, 20. CXLVIII, 2. Luc. II, 13. 14. XV, 7. 10. Ap. V, 11. 12. Tertius illorum locorum sit Dan. III, 25. ubi Rex Nebucadnetsar ducibus suis dixisse perhibetur:

tur: ecce ego videns viros quatuor solutos ambulantes in medio ignis, et laesio non est in eis, et adspectus quarti similis est adspectui filii Deorum, vel Dei. Ultima quidem vox Textus Chaldaei originalis אררין est Numeri Pluralis, a Sing. ארה *Deus*; licet post Interpr. Ar. Arm. LXX. et Vulg. ipsi recentiores eam ut Nomen Singulare verterint, collato forte Hebr. אררין, et Dan. II, 47. Attamen, si vel maxime אררין cum Syro et nonnullis recentioribus Interpretibus *Deorum* vertimus, Regemque ut ethnicum de pluribus Diis locutum esse statuimus, id nobis plane non officit. Sufficit nobis scire, quemnam Rex per illum sive Deorum sive Dei filium intellexerit. Hoc autem ut liquide nobis constet, audiamus modo ipsum Regem, verborum suorum optimum interpretem, v. 28. in quo per angelum Dei interpretatur, eundem h. l. angelum Dei vocans, quem supra filium Deorum vel Dei vocaverat. At pergamus ad ultimum locum Luc. XX, 36. ubi Servator praemisit illis v. 35. *digni autem haberi seculum illud consequi, et resurrectionem illam quae ex mortuis, neque nubunt, neque nuptum dantur*, pergit: *neque enim mori amplius possunt, similes enim angelis sunt, et filii sunt Dei, resurrectionis filii existentes.* Apud Matth. c. XXII, 30. et Marc. c. XII, 25. Servator tantum enuntiat, in resurrectione illa, quam ex mortuis resurrexerint, nec nubere, nec nuptum dari, sed esse sicut angelos Dei, qui in coelis sunt. Apud Lucam autem, partim ab initio, resurrectionem ipsam mortuorum imprimis fidelium, cum respectu ad oppositos filios huius seculi, v. 34. clarius proponit; partim in medio, rationem, cur in futuro seculo nec nubant, nec nuptum dentur, addit his verbis: *neque enim mori amplius possunt*; partim hanc immortalitatem, ob quam coniugio non opus sit, aequae ac ipsam coniugii cessationem derivat ex *ισαγγελία*, verbis: *ισαγγελοι*

ἄγγελοι ἡεὶ εἰσι, pro quibus apud Matth. legitur: ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τῷ Θεῷ ἐν ἔρανῳ εἰσι, et apud Marc. ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς ἔρανῳ, utroque vocis ἰσαγγελοῖσι explicationem suppeditante; partim denique circa finem, cum ista similitudine angelorum, qui nec nubunt, nec nuptum dantur, nec moriuntur, proxime coniungit: *et vel etenim filii Dei sunt, resurrectionis filii existentes*, h. e. ut supra expresserat, postquam resurrectione digni habiti, eam cum seculo futuro consequuti sunt; filiorum Dei nomen hoc ipso etiam bonis angelis vindicans, quasi diceret: aequae ac angeli Dei filii sunt, cum angelis, ut in reliquis praecedentibus, ita et in hoc convenientes; non obstante peculiari fidelium filiationis, et inprimis futurae, de qua hic proprie agitur, indole.

Defuncti nunc probatione eius, quod boni angeli in sacris litteris denominentur Dei filii, denominationis rationes etiam investigabimus. Complures harum omnino dari, vel ex iis quae supra disseruimus iam constat. Atque ne his quidem res confecta iam est. Sed ad finem Commentationis properantes, potiora ad quatuor classes generales redigemus. Primam denominationis rationem nobis invenisse videmur in origine bonorum angelorum a Deo, qui tanquam pater spirituum illos improprie genuit creatione immediata; licet tempus creationis, num, ut reliqua entia simplicia, prima die, an vero, quod tamen minus probabile, secunda creati fuerint? ob silentium Scripturae certo determinari non possit. Affermat in eam Scriptura originem eorum a Deo, et quidem tam explicite, Pl. CIV, 4. Hebr. I, 7. quam implicite, quibusvis eorum appellationibus, quas Genitivus *Dei* ingrediatur, ut quum angeli Dei dicuntur, ubi Genitivus magis
cau-

causae efficientis quam possidentis et dominantis est, collato simili Genitivo, Job. XIV, 1. Luc. III, 38. VII, 28. Secundam, eamque propiorem denominationis rationem, ponimus in maxima bonorum angelorum cum Deo similitudine ac convenientia, ob quam et Dii vocantur, ut supra iam tactum. Enimvero boni angeli, aeque ac ipse Deus, Io. IV, 24. qua essentiam suam sunt spiritus immateriales et simplices, nullis partibus extra partes constantes, nullum corpus, figuram, locum, aut divisionem per se admittentes, neque in sensus incurrentes; sunt substantiae, quibus vita competit, qua rationem operationum suarum continent, et in perpetuo actu sunt, unde et adscensus descensusque ipsis tribuitur, Gen. XXVIII, 12. Io. I, 52; sunt entia intelligentia, vi distincte repraesentandi praedita, atque et intellectu et voluntate libera gaudentia: quorum omnium, tam nomina ipsorum, cum primis ipsum spiritus nomen, quam operationes, in sacris litteris ipsis adscriptae, plenam fidem faciunt. Praeterea boni angeli, tum iam in statu suo antecedente, vel originali, qui etiam gratiae, vel, termino biblico, veritas dicitur, Jo VIII, 44. tum maxime in statu suo consequente, vel confirmationis et gloriae, imaginem Dei patris sui referunt, atque sic homines longissime superant, quoad varia attributa, ad essentiam eorum pertinentia, et cum Deo ipsis communia, ut scientiae et sapientiae, qua, velut angeli lucis, Dei, ipsorummer, erumque cum ipsis connexarum cognitione gaudent perfectissima, II. Sam. XIV, 20. I, Cor. XIII, 1. potentiae, qua, velut heroes, fortesque viri et iuvenes, Ps. CIII, 20. Luc. XXIV, 4. Marc. XVI, 5. insigni in alia extra se agendi vi pollent, Gen. XIX, 10. II. Matth. XXVIII, 2. et sanctitatis, qua, velut angeli sancti, bonum adpetunt eligunt et peragunt, malum vero averfantur, ita quidem ut post

post confirmationem suam vel omne aberrandi peccandi-
 que periculum etiam superaverint; vestimento albo pro-
 preterea quandoque usi, quod sanctitatis symbolum est, ut
 vestimentum splendidum et praeclarissimum, excellentiae ac
 dignitatis, Matth. XXVIII, 3. Marc. XVI, 5. Act. I, 10. Ap.
 III, 5. Luc. XXIV, 4. Iac. II, 2. Tertiam denominationis
 rationem collocamus in tota illa agendi ratione, qua Deus
 erga bonos angelos, haud secus ac pater erga filios, uti-
 tur. Certe enim Deus provida sua cura, eaque speciali,
 hos cives regni sui amplissimi aequae ac homines comple-
 ctens, non solum illos conservat, dum existentiae virium-
 que continuationem illis sufficit, verum etiam illos guber-
 nat, et actiones illorum, a quibus permultae huius univer-
 si mutationes pendent, praecipiendo determinat, disponit
 et moderatur; etiam si nobis parum de his constet. De-
 pendent igitur a Deo, ratione ipsismet maxime proficua,
 ut filii a patre, singulari Dei amore, communione, et con-
 versatione digni habiti, quum semper vident faciem patris
 coelestis, Matth. XVIII, 10. Quartam denique denomi-
 nationis rationem facimus totam illam agendi rationem, qua
 boni angeli erga Deum vicissim utuntur, quaque se ut
 filios Dei veri nominis exhibent. Scilicet boni angeli
 quaevis officia filialia, et quidem lubentissime promptissime-
 que, Deo praestant. Enimvero amore Dei purissimo
 ardentissimoque, quem actiones ipsorum satis restantur,
 repleti, Deum venerabunde colunt et adorant, coram illo
 stantes, Ies. VI, 2. 3. Hebr. I, 6. Ap. V, 11. s. q. tanquam
 filii obedientissimi voluntatem Dei venti celeritate faciunt,
 mandatis divinis obtemperantes, iussique voluntatem di-
 vinam exsequentes, Ps. CIII, 20. 21. immo quasi non vo-
 cati ultro se sistunt ad iussa Dei capeffenda et perficienda,
 Job. I, 6. II, 1. de voluntate Dei ab hominibus facta impen-
 se

se laetantur, Luc. XV, 10. et quantum modo in ipsis factum est, tam in regno naturae quam in regno gratiae, fidelissimorum servorum instar, Deo quocumque modo serviunt, tum immediate, quomodo et Servatori praecipue serviverunt, Matth. IV, 11. Luc. XXII, 43. tum mediate, quorsum omnia ministeria universalis et particularia pertinent, quae hominibus propter Deum praestant, totius generis humani singulorumque eius statuum, immo et singulorum hominum, ac maxime quidem piorum et parvulorum, res curantes, utilitatemque omnium promoventes quam maxime, Hebr. I, 14. Act. VII, 53. Gen. XXIV, 7. Dan. X, 13. II. Reg. VI, 16. 17. Ps. XXXIV, 8. XCI, 11. 12. Luc. XVI, 22. Matth. XVIII, 10.

Reliquum adhuc est, ut officia solatiaque, quibus per hactenus prolata obligamur et erigimur, paucis delibemus. Proposuimus Vobis, Cives dilecti, bonos angelos, splendido filiorum Dei titulo praeditos. Atqui primo Vobis incumbit, ad concelebrandam Dei gloriam, ipsa angelorum procreatione manifestatam, excellentissimos dignissimosque illos Dei filios, pro eo quod iustum est, magni facere et colere. Absit quidem a Vobis quam longissime nimis iste honorum angelorum cultus, a magna coetus christiani parte, haud sine Dei ipsorumque angelorum offensione, praesit, Apoc. XIX, 10. XXII, 8. 9. At nec omnem bonorum angelorum cultum, veluti rem inanem aut superfluam, omitte, sed potius de beatis illis spiritibus, Vobis longe praestantioribus, magnifice sentite, cultumque qui eorum est eis date, dum ipsorum praesentiam, societatem, et servitium, quod propter Deum Vobis praestant, reveriti, hisce omnibus bene agendo certo et maxime fructum operam navatis assiduam. Deinde, ut bonis angelis quam simillimi evadatis, illos quomodocumque imitari Vos oportet.

ter. Imitabimini autem bonos angelos, si illorum exemplo in communione cum Deo, eiusque cognitione, veneratione, celebratione, et fruitione, summam Vestram felicitatem posueritis; si, tam privatim quam coniunctim cum aliis, coram Deo frequentissime Vos stiteritis, Deum in spiritu et veritate adorantes; atque si sapientiae, sanctitatis, obedientiae, submissionis, officiositatis, aliarumque virtutum angelicarum fueritis studiosissimi. His quidem officiis si pro virili Vestra defungemini, nec deerunt Vobis cum iisdem connexa solatia uberrima. Plurima sane sunt et maxima, quae tam in praesente quam in futura vita a bonis angelis expectare potestis; ac quidnam non expectaretis ab amicissimis illis fratribus, ob praerogativas Vestras in arctiore cum Deo coniunctione, pro omni qua pollent facultate, circa felicitatem Vestram promovendam Dei iussu occupatis? Inde ab incunabilis arctioris Vestrae cum Deo coniunctionis, usque ad extremum Vestrum halitum, et animarum et corporum Vestrorum curam agent fidelissimam. Nec in ipso illo extremo halitu, quo ab omnibus hominibus deferemini, Vos deferent, sed tanquam indivulsi focii et comites Vobis aderunt, animasque Vestras in Abrahami sinum, communem istum omnium piorum defunctorum portum, deferent. Ac quanta deinde in seculo futuro Vestra erit felicitas! Iidem boni angeli, quibus tunc similiores adhuc eritis quam in hoc seculo, cum magna felicitatis Vestrae accessione, arctiorem Vobiscum contrahent societatem, hacque societate et consortio suo Vos exhilarabunt quam maxime. O Vos terque quaterque beatos! Cives perdilecti, si quando, ut saturi dierum huius vitae molestiis exantlandi, post hanc vitam, angelorum fratrum consortio iam transactam, ab iisdem fra-

fratribus, veluti portitoribus, vel, si mavultis, veluti
 Dei curru magnifico, deportabimini in alteram vitam,
 cum intimiore bonorum angelorum consortio coniun-
 ctam. P. P. in Academia Julia Carolina,
 die XXVIII. Sept. A. R. S.

MDCCLXIV.

00 A 6427

ULB Halle
002 927 292

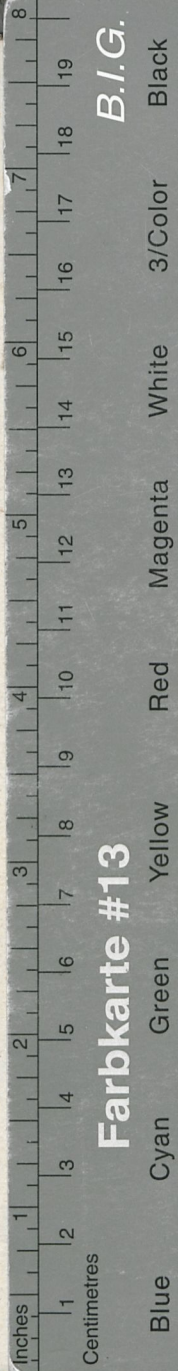
3

0018

R

B.I.G.

Farbkarte #13

56 53

DE
 S A N G E L I S
 E I F I L I I S
 A M E N T A T I O .
 * * * * *
 P R O G R A M M A
 A N G E L I M I C H A E L I S
 F E S T O
 S . M D C C L X I V .
 I N
 A I V L I A C A R O L I N A
 P . P .
 * * * * *
 I L M S T A D I I
 I D . F . D . S C H N O R R I I
 A D , T Y P O G R .